

JEAN RHYS

Alle verhalen

Met een inleiding door Jan Brokken

'Jean Rhys is een van de muzikaalste schrijvers die ik ken. Als je haar verhalen en romans hardop voorleest, ben je al bijna aan het zingen.'

– Jan Brokken

De verzamelde verhalen van Jean Rhys vormen een duizelingwekkende en sprankelende collectie van een van de grote schrijvers van de twintigste eeuw. Rhys neemt de lezer mee naar het West-Indische Dominica van haar jeugd, Londen ten tijde van de Eerste Wereldoorlog en naar schimmige bars en hotels in de jaren twintig in Parijs.

De verhalen worden bevolkt door dansmeisjes, oude dames die in armoede zijn vervallen en andere buitenstaanders. In heldere en scherpe bewoordingen schetst Rhys de levens van deze mensen die vaak net iets te gevoelig zijn om te overleven in de harde buitenwereld. Thema's als kosmopolitisme versus kleinburgerlijkheid, arm versus rijk en discriminatie op basis van ras of sekse maken deze bundel verrassend actueel.

'Deze bundel bevat een aantal van de beste Britse verhalen van de afgelopen eeuw.' – *The Guardian*

'Het weergeven van de inhoud van de verhalen heeft weinig zin, niets kan Rhys' geheel eigen beheersing van de taal, haar ongelooflijke vermogen te kiezen wat gezegd moet worden en wat onuitgesproken moet blijven, recht doen.'

– The New York Times Book Review

Jean Rhys (1890-1979) is de dochter van een Schots-creoolse moeder en een arts uit Wales. Ze groeide op op Dominica, een eiland in de Caribische Zee. In 1927 debuteerde ze met de verhalenbundel *The Left Bank and Other Stories*. In 1966 verscheen de roman waarmee ze wereldfaam verwierf, *De wijde Sargassozee*.

ALLE VERHALEN

Wil je op de hoogte blijven van de boeken van Uitgeverij Orlando?
Meld je dan aan voor onze nieuwsbrief op www.uitgeverijorlando.nl,
of volg ons op Facebook, Twitter of Instagram.

JEAN RHYS

Alle verhalen

Met een inleiding door Jan Brokken

Vertaald door

W.A. Dorsman-Vos en Lisette Graswinckel

uitgeverij
ORLANDO

De uitgever ontving voor deze uitgave in het kader van schwob.nl een subsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Vertaler Lisette Graswinckel ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

© 2019 Jean Rhys Limited (Jean Rhys 1890-1979)

© 2019 Inleiding Jan Brokken.

Oorspronkelijke titel *The Collected Short Stories*

Oorspronkelijke uitgever Penguin Random House UK

© Nederlandse vertaling Uitgeverij Orlando bv, Amsterdam, Lisette Graswinckel en W.A. Dorsman-Vos

Vertaald uit het Engels door Lisette Graswinckel. De verhalen van pagina 280-398 zijn eerder verschenen onder de titel *Mens, slaap je roes uit* (AW Bruna, 1977) en vertaald door W.A. Dorsman-Vos

Omslagontwerp Mariska Cock

Omslagbeeld Suzanne Valadon (1865-1938), *Femme allongée sur un canapé* (ca. 1917-1918)

Omslagfoto Painters / Alamy

© Foto auteur Jean Rhys Limited

Zetwerk Pre Press Zeist

ISBN 978 9493 081 13 0

NUR 302

www.uitgeverijorlando.nl

INHOUD

Inleiding – Jan Brokken	7
Illusie	11
Een spiritualist	16
Vanuit een Franse gevangenis	19
In een café	22
<i>Tout Montparnasse</i> en een dame	25
Mannequin	29
In de Jardin du Luxembourg	35
Thee met een kunstenaar	36
Trio	41
Cocktails mixen	43
Alweer de Antillen	46
Honger	49
Conversatie van een dame die een berooide vriendin op een dinertje trakteert	52
Een avond	54
In de rue de l'Arrivée	56
Moeder leren zijn	61
De blauwe vogel	65
De grijze dag	71
De <i>sayyid</i>	73
In de Villa d'Or	78
<i>La grosse Fifi</i>	84
Vienne	99
Tot in september, Petronella	130
De dag dat ze de boeken verbrandden	155
Al noemen ze 't jazz	162
Tijgers zijn aantrekkelijker	180

Buiten de machine	193
De Lotus	214
Een degelijk huis	224
Het geluid van de rivier	240
Ik zie, ik zie een vreemdeling	246
<i>Temps Perdi</i>	261
Pioniers	280
Marcus, jongen, daar ga je	290
Het feest van de bisschop	296
Hitte	300
Troebel water	303
Opening en beginners, alstublieft	320
<i>Avant le déluge</i>	332
Om op te schieten	337
Kikimora	340
Een avond uit 1925	344
<i>Le Chevalier de la Place Blanche</i>	350
Insectenwereld	359
Raponsje, Raponsje	370
Wie weet wat er nog op zolder ligt?	375
Mens, slaap je roes uit	384
Vroeger heb ik hier gewoond	397
Kismet	399
De fluit	406
Laten we dansen	411
Verantwoording	414
Over Jean Rhys	415

INLEIDING

Zoals dat altijd het geval is bij grote schrijvers heeft iedere lezer zijn eigen Jean Rhys. De mijne is het meisje uit de tropen dat op zeventienjarige leeftijd voor straf naar Engeland werd gezonden omdat ze een gekleurde jongen had gezoend. Eenmaal in Cambridge bleef Dominica haar met heimwee vervullen, maar toen ze op zesenvertigjarige leeftijd terugkeerde naar haar Caribische geboorte-eiland – ‘te veel blauw, te veel purper, te veel groen; de bloemen te rood, de bergen te hoog, de heuvels te dichtbij’ – zag ze louter verval. Waarop ze bitter vaststelde dat ze alleen van het eiland hield zoals het in haar herinnering voortleefde: ‘Wild, ongerept, bovenal ongerept, met een vervreemdende, verontrustende, geheime beminnelijkheid.’

Met haar romans *De wijde Sargassozee* en *Voyage in the Dark*, haar onvoltooide autobiografie *Smile Please* en haar korte verhalen hield Jean Rhys een race tegen het vergeten. ‘De sterren herinnerde ik me,’ schreef ze in ‘Opening en beginners, alstublieft’, ‘maar de maan niet. De maan was daar anders, maar hoe anders? Ik wist het niet meer. Ik herinnerde me de schaduw van de bomen beter dan de bomen zelf; wel het geluid van de regen, maar niet de klank van mijn moeders stem. Niet precies. Ik herinnerde me hoe het stof in de hitte rook, de koelte van de varens, maar de geur van de bloemen helemaal niet. En wat de bergen aangaat, en de heuvels en de zee, die waren niet alleen duizenden mijlen van me vandaan, maar ook vele jaren.’ Ze schreef om het heel kleine beetje dat ze onthouden had te bewaren. Anders had ze het gevoel voor niets te hebben geleefd.

Maar dat is mijn Rhys, zoals ik haar beschreven heb in *Goedenavond, mrs. Rhys* (1992) en *En de vrouw een vreemde. Het Dominica van Jean Rhys* (1997). Ik ken lezers – Kristien Hemmerechts bijvoorbeeld, die haar proefschrift aan de romans van Rhys wijdde – die in de *outcast* het centrale thema zien. Beslist niet ten onrechte; in haar vijf romans

plaatst Rhys telkens een vrouw in de hoofdrol die zich er sterk van bewust is anders te zijn, en zich daarom niet thuisvoelt in het milieu waarin ze vertoeft. Wat Hemmerechts het meest aanspreekt is dat de hoofdpersonen hun anders-zijn erg ambigu beleven. Soms ongeremd en rebels, soms hunkerend om door de groep opgenomen en aanvaard te worden – om te zijn als iedereen. In alle gevallen zijn ze onvoorspelbaar, wat ze tot ideale romanpersonages maakt. Je weet als je aan een roman van Rhys begint nooit waar je uitkomt. Zoals je ook nooit kunt voorspellen hoe ze haar zinnen en observaties aan elkaar rijgt: ‘Ik wil zo graag als Andere Mensen zijn! Die buitengewone, ongrijpbare, onbegrijpelijk gemene Andere Mensen, die je opzettelijk kwetsen en dan uitmaken voor overgevoelig, pruilend, rancuneus of kinderachtig.’ (uit: ‘Cocktails mixen’)

Ik ken weer andere lezers die Rhys lezen en herlezen vanwege de schijnbaar naïeve vrouwen die ze beschrijft en die misschien wel iets te goedgelovig zijn maar niet gek. Vrouwen die gebruikt worden, maar dan hun seksualiteit inzetten om hun lot te verbeteren. De combinatie van gehele of gedeeltelijk gespeelde onwetendheid en de houding van ‘mij-krijg-je-niet-klein’ trekt hen aan. Bij Rhys zijn de vrouwen inderdaad nooit zielig, zo meelijwekkend als ze in feite zijn. Zonder enig melodrama worden ze ten tonele gevoerd: ‘Uit haar pose sprak evenals uit de smeulende blik in haar ogen alle giftige charme van een leven aan de zelfkant van de maatschappij, en uit haar starre glimlach alle fatale bitterheid en ellende.’ (uit: ‘Thee met een kunstenaar’)

Jean Rhys (pseudoniem van Ella Gwendolen Rees Williams) schreef met schijnbaar gemak – zo leest het althans – en vocht voor iedere zin die ze op papier zette in een bijna onleesbaar kriebelschrift. Diana Athill was haar uitgever maar had er een hekel aan om ‘de editor van Jean Rhys’ genoemd te worden. Athill, die veertig jaar lang met een keur aan auteurs samenwerkte, met Jack Kerouac, Philip Roth, John Updike, Simone de Beauvoir, V.S. Naipaul en Margaret Atwood, stelde als redacteur de strengste eisen, maar Jean, vertelde ze me, was in haar schrijven zo’n ongelooflijke perfectionist dat er niets aan haar manuscripten gedaan hoefde te worden. Ze had wel een kindermeid nodig, iemand die haar aanspoorde weer aan het werk te gaan, haar standjes gaf als ze te veel gedronken had en zichzelf verwaarloosde, iemand die haar in de gaten hield en haar zaken regelde. Maar in haar

schrijven had ze geen begeleiding nodig. Op een dag zei ze tegen Athill: 'Waarom heb je me dat boek laten uitgeven?' Het ging om *De wijde Sargassozee*, haar onbetwiste meesterwerk, een boek van nog geen 150 pagina's waaraan ze negen jaar had gewerkt en waarvan ze ieder woord had gewikt en gewogen. 'Wat bedoel je, Jean?' vroeg Diana Athill. 'Het was niet af.' 'Jean, wat was niet af?' En Jean zei: 'Er staan twee overbodige woorden in.' Het ging om 'welke' en 'toen'.

Over zichzelf zei Rhys dat ze schrijven moest omdat al het andere in haar leven was mislukt. Wat ze nastreefde, was geen nobel ideaal. Toen een journalist haar verhalen en romans 'feministisch' noemde, barstte ze in lachen uit. Ze wilde niet geassocieerd worden met Women's Lib. Net zomin als ze tot de postkoloniale schrijvers gerekend wilde worden, of tot, een voor haar nog vreselijker woord, de 'exotische' schrijvers. Anderzijds voelde ze zich allerminst een 'Britse' schrijver. Dat ze eeuwig mislukkelingen ten tonele voert, viel haar zelf nauwelijks op. Ze had zich vereenzelvd met de bohemiens van Montparnasse, of met vrouwen die in de steek waren gelaten, *women on their own*, maar welke vrouw is dat in feite niet? Nee, wat ze met haar schrijven nastreefde, was simpel. 'Het goed doen, het doen zoals het werkelijk was.' Om dat te bereiken, moest ze schrappen, schrappen en nog eens schrappen. Uit tien pagina's distilleerde ze er uiteindelijk één. Ze liet bijna alles weg, behalve die paar woorden die precies de sfeer weergeven: 'Om haar heen woedde onophoudelijk de cultus van het schone en de erediens van de lichamelijke liefde.' (uit: 'Illusie')

Het vreemde is dat Rhys veel in het ongewisse laat, en tegelijkertijd terloops herhaalt, als in een refrein. 'Het was een mooie dag, een blauwe dag. Het enige wat ze zich niet herinnerde was dat glasachtige van de hemel. Glasachtig, dat was het enige woord ervoor.' (uit: 'Vroeger heb ik hier gewoond') Tweemaal 'dag', tweemaal 'glasachtig'; ze zocht niet naar een synoniem om het ritme intact te laten. 'Zo kon ze niet vergeten dat ze op haar volgende verjaardag negenentwintig zou zijn. Niet meer een meisje. Nee, niet meer wat je noemt een meisje.' (uit: 'Insectenwereld')

Rhys is een van de muzikaalste schrijvers die ik ken. Als je haar verhalen en romans hardop voorleest, ben je al bijna aan het zingen. Het derde deel van *De wijde Sargassozee* wilde ze aanvankelijk geheel in versvorm schrijven. Delen van die oerversie zijn bewaard gebleven,

en ze zijn niet alleen sterk ritmisch, ze doen aan de calypso denken, die Rhys tijdens haar jeugd vaak heeft horen zingen op Dominica, en vaak heeft zien dansen. Ze was weliswaar een *béké*, een creoolse met een blanke huid, maar ze sprak het zangerige Engels van de zwarte bevolking.

In haar vroegste verhalen schrijft Rhys nog tamelijk los, met name in de verhalen die in Parijs spelen. Haar lichte stijl en ironische toon doen aan haar brieven denken. (Jean Rhys, *Letters*, 1984). In de verhalen die op haar geboorte-eiland spelen, spant ze de zinnen als een snaar. Het is alsof ze juist in die verhalen bang is voor vals sentiment.

Rhys zei regelmatig tegen Diana Athill dat het moeilijk was om een goede eindscène te vinden omdat een roman of een kort verhaal een vorm heeft en het echte leven meestal niet. Rhys verzon niets en leunde sterk op wat ze zelf had meegemaakt. Gebeurtenissen uit het echte leven kennen echter zelden een *pointe*, en hoe huiveringwekkend ze ook kunnen zijn, ze doven vaker als een kaars dan dat ze als een vuur oplaaien. Het genie van Rhys is dat ze er toch in slaagt om ieder verhaal een verrassend einde te geven. Misschien omdat ze tot op hoge leeftijd – ze overleed in 1979 op negenentachtigjarige leeftijd – verwonderd bleef over die rare wezens die worden aangeduid met ‘man’ en ‘vrouw’. Verwonderd en, ik moet er een Engels woord voor gebruiken, ‘amused’.

‘Hij was overduidelijk geen Engelsman: hij was te opgewekt, te onverzorgd, te spontaan en uit zijn kleine ogen sprak een zeer milde kijk op de aardse geneugten des levens.’ (uit: ‘Thee met een kunstenaar’)

Zo schreef Rhys, en hoe klein haar publiek ook is gebleven, ik ken weinig lezers die daar niet voor vallen.

Jan Brokken

ILLUSIE

Juffrouw Bruce was een tamelijk oudgediende van het Quartier. Zeven jaar woonde ze er al, in een eenkamerflatje op de vijfde etage. Ze had portretten geschilderd en af en toe in de Salon geëxposeerd. Ze had zelfs wel eens een schilderij verkocht, een uitzonderlijke prestatie voor Montparnasse, echter niet onmogelijk, want volgens mij was ze slim genoeg maar ook niet te slim – maar wie ben ik om dat te zeggen.

Ze was een lange, magere vrouw, knokig, met grote handen en voeten. Men beschouwde haar als een lichtend voorbeeld van wat aard en opvoeding – de Britse aard en opvoeding – vermogen. Na zeven jaar in Parijs scheen ze volkomen onaangetast, volkomen gevrijwaard van alles wat hectisch, lichtelijk exotisch en ongezond was. Om haar heen woedde onophoudelijk de cultus van het schone en de erediens van de lichamelijke liefde, maar zij bezag haar omgeving slechts met haar nuchtere, verstandige blik, om haar daarna geheel uit haar gedachten te bannen... enigszins zoals een robuuste rots waar de blauwe golven machteloos omheen klotsen.

Knappe vrouwen op straat of in een restaurant observeerde ze met een taxerend kunstenaarsoog, waarna ze een scherpzinnig oordeel velde. Ze vertoonde geen zweem van bemoeizucht of afgunst. Wat de anderen betrof, de *petites femmes* die onzeker de spiegel in hun handtasje raadpleegden, die onzeker en zoekend om zich heen zagen met donker opgemaakte ogen, over hen zei juffrouw Bruce: 'Arme schapen!' Niet op een nare manier, maar ruimdenkend, joviaal, ja zelfs getuigend van ware wellevendheid... Die arme schapen toch!

's Zomers ging ze gekleed in nette jurken van serge en 's winters in nette mantelpakjes van tweed, met daaronder katoenen kousen en bruine stappers. Bezocht ze een feestje, dan droeg ze een zwarte jurk van crêpe de Chine, niet onaardig van snit, niet buitensporig charmant.

Juffrouw Bruce was absoluut een bijzonder aardige vrouw.

Als een gebaar van goede wil jegens Parijs poederde ze haar neus. De rest van haar gezicht glom, fris geboend, in het zonlicht dan wel het lamplicht, met hier en daar een trosje liefvallige sproetjes.

Uiteraard ontving ze een persoonlijke toelage, zoals het merendeel van de Engelse en Amerikaanse kunstenaars in Parijs, een aanzienlijke toelage zelfs naar ik meen. Ze kende bijna iedereen maar ging met niemand vertrouwelijk om. Na twee jaar geregeld samen dineren en lunchen kende ik nog steeds alleen de buitenkant van juffrouw Bruce, de broodnuchtere, keurig Britse buitenkant.

Goed, op een warme, zonnige middag hadden we een afspraak, en omstreeks drie uur ging ik bij haar langs. Ik trof daar een hoogst ongeruste conciërge.

Mademoiselle was een dagje in bed gebleven, maar plotseling, gisteravond om acht uur, was de pijn ondraaglijk geworden. De *femme de ménage*, 'Mame' Pichon, die de hele dag was gebleven, en zij, de conciërge, hadden bezorgd overleg gepleegd, een dokter erbij gehaald en haar op diens advies per ziekenwagen naar het Engelse Hospitaal laten overbrengen.

'Ze heeft niets bij zich,' zei de *femme de ménage*, een magere en babbelzieke vrouw. 'Helemaal niets, *pauvre* mademoiselle.' Als madame – dat was ik – het niet erg vond even mee naar boven te lopen? Hier waren de sleutels. Ik volgde madame Pichon de trap op. Ik moest juffrouw Bruce onmiddellijk wat spullen brengen. Ze moest in elk geval nachtjaponnen, een kam en een borstel hebben.

'De sleutels van mademoiselles kledingkast,' zei madame Pichon op nadrukkelijke toon en met een ietwat curieuze, zijdelingse blik op mij, 'liggen hier in dit laatje. *Ah, les voilà!*'

Ik bedankte haar op een manier die ons gesprek beëindigde. Ik was niet zo gesteld op madame Pichon, en met een strenge blik volgde ik haar getreuzel bij de deur, haar vergeefse poging een praatje te maken en, ten langen leste, haar zeer schoorvoetende vertrek. Toen pas wendde ik me naar de kledingkast, een oud en donker meubel, groot, conventioneel en degelijk, zeer geschikt voor de conventionele en degelijke jassen en jurken van juffrouw Bruce. Sterker nog, al haar meubels waren groot en conventioneel. Iets in haar aard zorgde ervoor dat ze degelijkheid en duurzaamheid boven elegantie of tierelantijnen ver-

koos. De forse sleutel draaide stroef, maar ten slotte kreeg ik de kast open.

‘Lieve hemel!’ riep ik uit. Beduusd plofte ik neer op een stoel en zei: ‘Wat een rare meid!’

Want eenmaal geopend bood de kledingkast van juffrouw Bruce een gloedvolle kleurenpracht, een weelde van zachte zijden stoffes... alles wat je er niet zou verwachten. Op de ereplaats in het midden hing een avondjurk in een prachtige donkere tint goudgeel, ernaast een vuurrode, dan twee zwarte jurken, de ene met een zilveren waas, de andere fraai versierd met smaragdgroen en blauw borduursel. Er hing ook een zwartwit geruit model met een fraaie ceintuur, een gebloemde crêpe de Chine – en niet zo’n beetje gebloemd ook! – naast een carnavalskostuum met masker en al, en daarnaast een bonte mengelmoes, een werkelijk bonte mengelmoes van alle kleuren, alle materialen.

De gedachte aan kleptomanie kwam bij me op maar verwierp ik terstond. Jurken voor paspoppen dan? Absurd! Wie spendeerde er nou duizenden francs aan jurken voor paspoppen... Hoe dan ook, nachtjaponnen lagen hier niet.

Aarzelend rondneuzend zag ik in de hoek een doos zonder deksel staan. Hij bevatte een keurig rijtje kleinere doosjes. Rouge Fascination, rouge Mandarine, rouge Andalouse, diverse gezichtspoeders, kohl voor rond de ogen en verf voor op de wimpers: een uitrusting voor een Manon Lescaut in de dop. Aan alles was gedacht, zelfs flesjes met parfum.

Haastig sloot ik de kast. Ik hoorde niet rond te neuzen of te gissen. Maar ik giste het al. Ik wist hoe het zat. Terwijl ik de andere helft van de kast opende en de schappen naar nachtjaponnen afzocht, zag ik het helemaal voor me: juffrouw Bruce die langs een kledingzaak liep, en werd gekweld door de onstillbare honger naar schoonheid en door die dorst naar adoratie die de ware vloek van Eva is, weliswaar goed verborgen onder haar nette jurk, min of meer gesmoord, min of meer ontkend.

Juffrouw Bruce had een jurk zien hangen en ineens gedacht: wie weet in die jurk... En meteen daarna: waarom ook niet? Ze was de zaak binnengestapt en had licht blozend naar de prijs geïnformeerd. Zo was het de eerste keer gegaan: haast per ongeluk, impulsief.

De jurk moest een teleurstelling zijn geweest, doch bekoorlijk ge-

noeg, bevallig genoeg om haar te verlokken. Daarmee was de zoektocht naar dé jurk aangevangen, de volmaakte Jurk, bekoorlijk, bekoring schenkend, draagbaar. En ook, ten slotte, de zoektocht naar illusie: een begeerte, welhaast een ondeugd, de gestolen wateren en het verborgen brood van juffrouw Bruce' bestaan.

Dat zalige moment! Als de nieuwe jurk was bezorgd en stralend en elegant uit het vloeiend papier tevoorschijn kwam.

Draag me, schenk me het leven, scheen ze tegen haar te zeggen, en ik zal mijn opperste best voor je doen! Allereerst, en zeker niet onvak-kundig – juffrouw Bruce was immers portretschilder – bracht ze het poeder aan, de rouge Fascination en de rouge voor haar lippen, daarna pas hulde ze zich in de jurk en bestudeerde in de spiegel haar transfor-matie. Die nacht sliep ze met een gloeiend hart. Het was dus geen onmogelijke zaak, schoonheid en al wat schoonheid brengt. Ze lag binnen handbereik, voor het grijpen als ze durfde. Maar ze durfde het nooit, de volgende ochtend.

Nadat ik tot mijn opluchting een stapel nachtjaponnen had ont-dekt, ging ik even zitten, geplaagd door besluiteloosheid. Ik wist hoe vreselijk ze het zou vinden dat ik die jurken had gezien. 'Mame' Pichon zou haar vertellen dat ik bij de *armoire* was geweest. Maar ja, ze kon niet zonder haar nachtgoed. Toen ik de kastdeuren op slot draaide werd ik getroffen door een irrationeel mededogen voor de bekoorlijke spul-len daarbinnen. Ik beeldde me in hoe ze hun zijden schouders ophaal-den, ruisend, fluisterend over de *anglaise* die had gedurfd hen aan te schaffen en vervolgens tot een leven in het donker te veroordelen... En ik maakte de deur weer open.

De gele jurk oogde kwaadaardig, gleed bijna van de kleeerhanger. De beide zwarte hingen er treurig bij, enkel het jurkje van sits glim-lachte fleurig, in afwachting van het soepele lijf dat het tot leven zou wekken.

Toen ik een week later bij juffrouw Bruce op bezoek mocht, trof ik haar fris, sereen en nuchter in een bed op de grote zaal, herstellende van een blindedarmoperatie. Twee of drie weken later was ze weer opgeknapt en dineerden we in ons restaurantje. Bij de koffie zei ze ineens: 'Ik neem aan dat je mijn japonnenverzameling hebt gezien. Waarom zou ik geen japonnen verzamelen? Ze fascineren me. De kleur et cetera. Subliem soms!'

‘Vanzelfsprekend,’ vervolgde ze, turend naar een, mijns inziens, spuuglelijk schilderijtje boven mijn hoofd, ‘zou ik het nooit in mijn bol halen ze zelf te dragen... Al verdienen ze het misschien te worden gedragen.’

Even verderop verdronk een mollig, donkerharig meisje in de ogen van haar mollige, donkerharige vriend en stak met de licht geaffecteerde gebaren van een niet-roker een sigaret op.

‘Fraaie handen en armen, dat meisje daar,’ sprak juffrouw Bruce op haar wellevende wijze.

EEN SPIRITUALIST

‘Geloof me,’ zei de majoor, ‘ik adoreer vrouwen. Ik kan niet zonder een vrouw in mijn leven.

Toch kan men een zekere desillusie niet ontkennen. Ze stellen teleur, eerlijk gezegd, of anders vergen ze wel zoveel van je dat er onvermijdelijk een dag komt waarop je je afvraagt: is dit het allemaal waard?

Hoe dan ook, er komen barstjes. Er komen altijd barstjes.’

Hij duwde zijn monocle steviger voor zijn oog en bekeek een passerende dame met een uitdrukking als van een beminnelijke en cynische oude vos.

‘En in mijn opinie, madame, is het de schuld van de vrouw. Al die misverstanden, al die ruzies! Het is verbijsterend hoe geduldig de meeste mannen zijn, hoe gemakkelijk te misleiden. Zelfs een oude Parijzenaar als ik, madame... Geloof me, er bestaat geen teerhartiger man dan de Parijse man. Ook is het verbijsterend hoezeer zelfs de intelligentste vrouw kalmte en evenwicht ontbeert, hoezeer geneigd op ongelegen momenten in huilen uit te barsten. Hoe vermoeiend, kortom!

Zo zag ik me een paar maanden geleden gedwongen een affaire te beëindigen met een allercharmantst vriendinnetje dat ik innig adoreerde. Haar grilligheid ging over de schreef. Men moet met zijn tijd meegaan, zelfs al heb je diep in je hart heimwee naar de prettige tijden van weleer. Een zekere grilligheid is toegestaan. Het is zelfs *chic*. Ja, het is tegenwoordig chic om grillig te zijn. Maar toen ze me meesleepte naar een apotheek om ether voor haar te kopen en die prompt innam in het restaurant waar we dineerden en daarna midden op de Boulevard haar benen uit het raam van de taxi stak, zult u toch begrijpen dat ik *géné* was: dat ze naar mijn smaak over de schreef ging. Midden op de Boulevard!

Helaas is het niet meer vanzelfsprekend dat vrouwen zich waardig gedragen, met een zekere *tenuë*, zelfs de Franse vrouwen niet. Ik kan

me de tijd herinneren waarin dat anders was. En prettiger, naar mijn mening.’

De majoor staaide in de verte en zijn gezicht kreeg een tedere uitdrukking. Hij had lichtblauwe ogen. Hij bloosde zelfs.

‘Eens was ik gelukkig met een vrouw. Eens in mijn leven. Ik zal u erover vertellen. Ze heette Madeleine en ze was een danseresje dat door een of ander *sale individu* in de steek was gelaten toen ze geen geld had en ziek was. Ik heb nooit een lievere vrouw gekend. Ze was twee jaar in mijn leven en nooit hebben we ruzie gemaakt of zelfs maar gekibbeld. Nooit. Want Madeleine schikte zich in alles... En dan te bedenken dat mijn vrouw me steevast een *sale caractère* verwijt...’

Hij zat een tijdje te mijmeren.

‘Een *sale caractère*... Misschien klopt dat wel. Maar zo lief als Madeleine... enfin, na twee jaar stierf ze onverwacht. Ze was nog maar achtentwintig.

Na haar dood treurde ik als nooit tevoren. Die arme meid... Nog maar achtentwintig!

Drie dagen na de begrafenis kreeg ik een brief van haar moeder, een zeer rechtschapen vrouw, waarin ze de wens uitte haar dochters kleren en eigendommen te ontvangen, begrijpt u wel. Die middag ging ik daarom naar haar appartementje op de vierde etage aan het Place de l’Odéon. Ik nam mijn huishoudster mee, want in dit soort gevallen kan het advies van een vrouw nuttig zijn.

Ik liep rechtstreeks naar de slaapkamer, waar ik de kasten opende en haar jurken bijeenzocht. Dat wilde ik graag zelf doen. En geloof me, de tranen stonden me in de ogen, want het is droevig om de jurken te zien en te beroeren van een dode beminde. Mijn huishoudster Gertrude ging het keukengerei uitzoeken.

En toen klonk er plotseling vanachter de dichte deur van de woonkamer een enorme, geweldige dreun. De vloer trilde ervan.

“Wat was dat?” riepen Gertrude en ik in koor. Ze rende vanuit de keuken naar me toe en zei dat het lawaai uit de *salon* afkomstig was. Ik zei: “Er is iets omgevallen,” waarna ik vlug de deur naar de woonkamer opende.

Vergeet niet dat het een appartement op de vierde etage was. Alle ramen van de woonkamer zaten vanzelfsprekend potdicht en de jaloezieën waren gesloten zoals ik ze op de dag van de begrafenis had ach-

tergelaten. De deur naar de gang zat op slot, de andere voerde naar de slaapkamer waarin ik me bevond.

Maar daar, midden op de vloer, lag een blok wit marmer van ongeveer een halve meter in het vierkant.

Gertrude zei: “*Mon Dieu*, monsieur, moet u dat zien. Hoe is dat hier gekomen?” Ze zag lijkbleek. “Toen we hier aankwamen,” zei ze, “lag dat er niet.”

Zelf gaapte ik het ding alleen maar aan, *stupéfait*.

Gertrude sloeg een kruis en zei: “Ik ga. Ik blijf hier geen seconde langer, voor geen goud, geen goud ter wereld. Er is iets niet pluis met dit appartement.”

Ze rende de deur uit. En ik... wel, rennen deed ik niet. Ik liep naar buiten, maar met gezwinde pas. U moet weten dat ik al vijfentwintig jaar krijgsman ben en dat ik mezelf, eerlijk waar, niets te verwijten heb wat die arme schat betreft. Maar toch, bij zoiets lopen je de rillingen over de rug.’

De majoor ging op fluisterton verder.

‘Ik begreep het namelijk. Ik wist wat ze bedoelde.

Ik had haar een prachtige, wit marmeren grafsteen beloofd, maar ik had hem nog niet besteld. Niet omdat ik er niet meer aan had gedacht, zeker niet, maar omdat ik te verdrietig was, te moe. Maar die schat dacht natuurlijk dat ik het was vergeten. Ze wilde me helpen herinneren.’

Ik nam de majoor kritisch op. Zijn ogen stonden oprecht en kinderlijk naïef, ietwat vertroebeld van ontroering... Stille... Hij stak een sigaret op.

‘Enfin, een bewijs van hoe eigenaardig vrouwen zijn: niet lang geleden vertelde ik dit alles aan een dame uit mijn kennissenkring, en zij moest lachen. Lachen! *Un fou rire*, begrijpt u wel... En weet u wat ze zei? Ze zei: “Wat zal die arme Madeleine nijdig zijn geweest dat ze u heeft gemist!”

Ach, de dwaze gedachten die vrouwen soms hebben!’

VANUIT EEN FRANSE GEVANGENIS

De oude man en het kleine jongetje stonden achteraan in de rij om hun vergunning te tonen en toegang te krijgen tot de *parloir*, een reeks hokjes waarin de gevangenen op bepaalde dagen vanachter een hekwerk een kwartier met hun vrienden mochten spreken.

De oude man baande zich zwakjes maar vastbesloten een weg naar voren, en toen de bewaarder hem bot toeschreeuwde dat hij terug naar zijn plek moest gaan liep hij gewoon door.

De bewaarder riep: 'Ga terug, zeg ik toch. Versta je me niet? Ben je geen Fransman?' De oude man schudde zijn hoofd. 'Het is je aan te zien,' hoonde de bewaarder. Hij gaf hem een duw en de oude man deinsde verbaasd achteruit, leunde toen afwachtend tegen de muur.

Hij had milde, regelmatige gezichtstrekken en een grijs borstelsnorretje. Hij ging armoedig gekleed, zonder hoed en met een rode sjaal om zijn nek. Over zijn ogen lag een wit vlies, het vlies dat je ziet op de ogen van mensen die bijna blind zijn.

Het kleine jongetje was zeer klein, met armen en benen als luciferstokjes. Hij hield de hand van de oude man stevig vast en keek met enorme bruine ogen naar de bewaarder op. Er stonden meerdere kinderen in de rij.

Een vrouw had er twee bij zich, een baby op de arm en een peuter die aan haar rokken hing. Iedereen in de rij was stil en geïntimideerd. De vrouwen lieten het hoofd hangen en sloegen elkaar tersluiks gade, niet op de vijandige manier die hun eigen is, maar als lotgenoten.

De trap omlaag vanuit het vertrek waarin ze wachtten kwam uit op een zeer lange, witgepleisterde gang, die buitengewoon akelig en zelfs duister aandeed, het witsel ten spijt. Hier en daar zat een bewaarder dicht tegen de muur, waardoor hij in de schaduw daarvan op een reusachtige spin leek: een opgezwollen, harig insect ontsproten aan het duister en de bedompte geur.

De wachtenden telden slechts enkele mannen en vrijwel alle vrouwen waren van het soort dat door tegenslag en ellende was getemd, al stonden er vlak bij de trap twee opgedirkte jonge vrouwen in modieuze, felgekleurde jurken. Ze kletsten vrolijk, met een tartende blik in hun donkere ogen. Een van de twee mompelde: ‘*Sale flic, va*’, oftewel: ‘Laat hem met rust, vuile juut!’ toen de gevangensbewaarder de oude man een duw gaf.

De rij wachtenden reageerde bevreesd maar vergenoegd. Een oude vrouw drukte zich als een rat tegen de muur en giechelde. De bewaarder wipte gewichtig heen en weer op zijn hakken, vol van gezag, als een soort ondergod. Daar stond hij, de vertegenwoordiger van rechtchapenheid, van de wet, van de strenge Goede machten die het Kwaad bestraffen. Een permanente frons tekende zijn lage voorhoofd en zijn brede onderkaak stak vooruit. Hij was lang van stuk, goed gebouwd. Hij bekeek de jonge vrouw die had gesproken nieuwsgierig, draaide aan zijn snor en zette een hoge borst op. De rij wachtte geduldig.

De *parloir* leek op een rij telefooncellen zonder dak.

Over de bovengelegen galerij zag je de op en neer marcherende benen van weer een andere bewaarder, die meeluisterde met de gesprekken beneden hem. De stemmen klonken allemaal op dezelfde toon: een monotoon en voortdurend geroezemoes.

De eerste bewaarder keek op zijn horloge en smiet alle deuren met een knal open. Een golf van tamelijk verschrikt ogende mensen stroomde naar buiten, hun visite zat erop. Hij gebaarde naar de rij wachtenden om hun plek in te nemen. Hij riep iets naar de donkerogige vrouw die had gesproken en keek haar in het voorbijgaan strak aan, maar zij was verdiept in haar handspiegeltje en poederde haar neus ter voorbereiding op haar gesprek.

Aan de deur tegenover elke cel verscheen een gevangene, die de spijlen omklemde, zijn hals uitstreekte om zijn bezoeker te zien en op elk geluidje reageerde. Want het kwartier zou hem ongenadig kort toeschijnen, en aldoor spitste hij zijn oren voor de oproep van de bewaarder en aldoor vreesde hij dat hij hem te laat zou antwoorden.

Het monotone geroezemoes zwol weer aan. De bewaarder op het dak slaakte een zucht en daarna een geeuw, de bewaarder buiten draaide zijn snor op en staarde naar de muur. Toen stroomde er een nieuwe

meute met vergunningen de trap op en beende hij gezagvol naar voren om er een rij van te maken.

Na afloop van het kwartier werden de deuren weer opengesmeten.

Toen de donkerogige vrouw voorbijliep, keek de bewaarder haar weer strak aan en trotseerde ze tartend en uitdagend zijn blik, zonder een duimbreed toe te geven. Met een flauw glimlachje stapte hij zelfs voor haar opzij.

Als laatste schuifelde de oude man naar buiten, inmiddels volkomen beduusd. Bij de gevangenispoort moesten alle vergunningen worden ingeleverd, maar hij slofte achteloos door. De gewichtige figuur die deze documenten innam, riep: 'Hé! Je vergunning!' en voegde daar spottend aan toe: 'Monsieur'. De oude man keek angstig, zijn ogen vulden zich met tranen, en toen zijn vergunning uit zijn hand werd gegrist, barstte hij uit in een stortvloed van woorden, zijn armen ten hemel geheven.

Een vrouw bleef staan om hem uit te leggen dat hij de vergunning op de volgende bezoekdag mocht terugvragen, maar hij begreep het niet.

'*Allons, allons,*' gebod de bewaarder bij de poort. 'Doorlopen. Doorlopen.'

Buiten haastten de mensen zich naar de tram terug naar Parijs.

De twee jonge vrouwen liepen met kwieke pas, druk pratend en gebarend, maar de oude man sleepte zich prevelend en met gebogen hoofd voort. Het jongetje drentelde naast hem met drie stapjes tegen één van de oude man. Zijn mondhoeken wezen omlaag en zijn enorme bruine ogen aanschouwden doodernstig een onbevattelijke wereld.